УДК 81'373:070](477)«20»

Навальна М. І.,
доктор філологічних наук,
професор кафедри документознавства
ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний
педагогічний університет імені Григорія Сковороди»

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТВОРЕННЯ ЛЕКСЕМ У МОВІ УКРАЇНСЬКОЇ ПЕРІОДИКИ (НА ПРИКЛАДІ ЧУЖОМОВНИХ СЛОВОТВІРНИХ МОДЕЛЕЙ)

Анотація. У статті проаналізовано лексеми з чужомовними формантами, які активно функціонують у мові сучасної української періодики, визначено основні тенденції їх творення, з'ясовано соціальну вмотивованість цих лексичних одиниць. Фактичний лексичний матеріал засвідчив, що засоби словотвору забезпечують у мові друкованих мас-медіа виразну емоційну оцінку, переважно негативну.

Ключові слова: мова засобів масової інформації, чужомовні форманти, стилістична роль, негативна оцінка, позамовні чинники.

Постановка проблеми. У словниковому складі мови української періодики початку XXI ст. спостерігаємо інтенсивне формування, активне функціонування та закріплення у вжитку значного корпусу різноманітних слів із чужомовними формантами. Це зумовлено передусім позамовними чинниками, зокрема активізацією суспільно-політичних процесів, міжнародних зв'язків, входженням української держави до світових організацій тощо. Тематичні групи лексем із запозиченими формантами різнопланові. Вони об'єднують назви осіб, дій, процесів, ознак, а також номінації предметів, матеріалів тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Про широке вживання в мові преси нових слів із чужомовними формантами зауважують дослідники К.Г. Городенська [2; 3; 4], Ж.В. Колоїз [5], І.М. Кочан [7, с. 277], І.Я. Мислива-Бунько [8], В.П. Олексенко [9], О.А. Стишов [10] та ін. Однак тематичні групи таких слів постійно поповнюються новими одиницями, потребують додаткових лінгвістичних досліджень.

Мета статті – проаналізувати лексеми із чужомовними формантами, які активно функціонують у мові сучасної української періодики, визначити основні тенденції їх творення, з'ясувати соціальну вмотивованість цих лексичних одиниць.

Виклад основного матеріалу. У мові української періодики активно творяться слова за допомогою запозичених формантів (іншомовних префіксів **анти-, де-**, префіксоїдів **псевдо-, квазі-**, **мікро-**, **макро-**, усіченої основи **кібер-**, **євро-**), позначаючи суспільно-політичні, економічні, культурні й інші процеси й події, що відбуваються в нашій країні.

Часто іменники продукують через приєднання компонента **анти-**. На думку Г.М. Віняр, префікс **анти-** є найактивнішим дериваційним засобом у групі префіксів зі значенням протилежності, протидії, заперечення. Іменникові новотвори з **анти-** реалізують такі словотвірні значення: 1) протидія, ворожість тому, що названо мотивуючим словом; 2) протилежність, антипод того, що називає мотивуюче слово [1, с. 11–12].

Спостерігаємо часте використання новотворів із префіксом **анти-** в тематиці суспільно-політичних номінацій, напр.: *антиєвропеєць, антилауреат, антиметрополія, антиприклад, антирейтинг, антиреформа, антисемітизм, антистиль, антиукраїнець,* пор.: *«Сьогодні політична Європа дедалі більше розколюється між європейцями й **антиєвропейцями**»* («Дзеркало тижня», 26.05.2016); *«Наголошую на тому, що ми не хочемо нікого образити чи принизити, ми зичимо всім **антилауреатам** тільки добра»* («День», 21.12.2016); *«Донбас не довіряє метрополії. Його стратегія – **«антиметрополія»*** («День», 15.01.2015); *«Створення Верховного суду з нуля – імовірно, найбільш революційне положення нового закону. Найбільш показовий **антиприклад** – реформа місцевих прокуратур»* («Дзеркало тижня», 6–12.08.2016); *«Черговий **антирекорд**: курс долара спав до 16 гривень»* («Вісник Переяславщини», 28.12.2015); *«Такий **«антистиль»**, продемонстрований співробітниками АП, різко дисонував з високим духом конкурсу»* («День», 26.05.2015); *«Отож, Яценюк зі своїм багажем «**антирейтингу»** чудово підходить на роль, як він сам себе назвав ще два роки тому, «камікадзе»* («День», 5.02.2016); *«**Антиреформа**. Як генпрокурор Шокін зацементував прокуратуру і що з цим робити»* («День», 22.02.2016); *«Тому дуже важливо, щоб за це було покарання, і держава звертала увагу не тільки на реальні прояви **антисемітизму**, але й на безвідповідальне використання цих термінів»* («Дзеркало тижня», 10.11.2014); *«В ЄС аж 5 країн – **антиукраїнці**»* («Вільна Україна», 10.04.2015).

Лексеми з компонентом **анти-** часто надають текстам пейоративних ознак. Ці слова автори залучають задля того, щоб передати негативні процеси, що відбуваються в різних сферах життя суспільства та міжнародної спільноти загалом. За допомогою слів із префіксом **анти-** автори висловлюють ознаки зневаги, осуду тощо. В останні роки з аналізованим префіксом почастішало використання прикметників *російський* і *український*: *антинародний, антирекламний, антирекордний, антиросійський, антиукраїнський,* напр.: *«З одного боку, Рада – проукраїнська, з іншого – **антинародна**»* («Народна воля», 29.01.2015); *«Попри активну **антирекламну** компанію, розгорнуту проти Лорак, її пісні далі є в ротації більшості українських радіостанцій»* («Україна молода», 28.11.2014); *«**Антиросійський** графіті»* («Сільські вісті», 30.12.2015); *«СБУ розслідує **антиукраїнську** діяльність Ківалова»* («Голос України», 18.04.2015); *«У Нідерландах витратять чималу суму на «**антиукраїнський**» туалетний папір»* («День», 17.02.2016); *«Михайло Ратушний вважає, що сплюндрування пам'ятника є результатом **антиукраїнської** істерії, піднятої ухваленням польським Сеймом сумнозвісного рішення з приводу подій на Волині протягом Другої світової війни»* («Україна молода», 11.10.2016).

Простежуємо тривалість тенденції до використання запозиченого префіксу **а-**, який указує на заперечення чогось, протиставлення. У мові сучасної періодики фіксуємо часте вживання прикметника *асоціальний*, напр.: *«Виявили за гаражами в районі вулиці Північної ціле містечко **асоціальних** осіб, збудоване на звалищі»* («Вільна Україна», 5.03.2015); *«Українські біженці в Москві ризикують «опинитися на межі **асоціальних** верств» – російський омбудсмен»* («Дзеркало тижня», 20.04.2015); *«Там є реально масова торгівля наркотиками, якими займаються ці **асоціальні** елементи, які там проживають»* («Високий Замок», 01.09.2016).

У мові публіцистики активізувалися відіменні утворення з префіксом **де-**, що мають словотвірне значення «знищення, усунення, ліквідація чого-небудь», переважно реалій, характерних для недавнього минулого, а також негативних процесів і явищ сучасності, напр.: *дегероїзація, дезінтеграція, дезінформація, дестабілізація* та ін. Напр.: *«Донецький суд шукає можливості «**дегероїзації**» українського лідера»* [про Степана Бандеру] («Україна молода», 03.04.3016); *«Путін не відмовився від планів щодо **дезінтеграції** України – розвідка»* («Україна молода», 22.02.2016); *«Водночас невідомі розповсюджують у Сватовому **дезінформацію**, щоб посіяти ще більшу паніку серед людей»* («Україна молода», 04.11.2015); *«Меркель звинуватила Росію в **дестабілізації** Східної Європи»* («День», 08.12.2014); *«Яценюк: У Путіна є кілька планів **дестабілізації** ситуації»* («Голос України», 19.04.2015).

Помітна останнім часом активізація слів, утворених за допомогою префікса **контр-**, який надає словам загального значення «протидія», пор.: *«Для інформаційно уражених регіонів України потрібна інформаційна реабілітація – тривалий процес із комплексом «нежорстокої» **контрпропаганди** відновлювального характеру»* («Народна воля», 11.02.2016); *«17 липня 2015 р. в розмові з прем'єр-міністром Нідерландів Марком Ротте Путін назвав таку пропозицію передчасною і **контрпродуктивною»*** («Україна молода», 05.10.2016).

Крім префіксоїдів, які надають слову негативного оцінного значення, у мові друкованих ЗМІ фіксуємо запозичені компоненти з нейтральним значенням. Широко проникають у тексти газетної періодики слова з компонентом **мікро-**. Відбувається розширення лексичного наповнення гнізда із зазначеною основою. К.Г. Городенська зауважує, що препозитивні елементи **мікро-** й **макро-** заміщують у структурі дериватів предикат зі значенням кількості, уподібнюючись семантично до іменних префіксів, що виконують функцію префіксів. Дослідниця називає їх префіксоїдами [2, с. 41]. Слова з **мікро-** виконують різну стилістичну роль у тексті: найчастіше вони мають нейтральне значення та книжний характер, рідше бувають експресивними.

Часто групу іменників із компонентом **мікро-** поповнюють лексеми економічної тематики: *мікробізнес*, *мікрокредитування*, *мікрокредит*, *мікронапис*, напр.: *«Спрощена система на сьогодні допомагає функціонувати й виживати нашому **мікробізнесу»*** («Дзеркало тижня», 6–12.08.2016); *«По-третє, потрібно передбачити **мікрокредитування** для селян»* («Дзеркало тижня», 2.09.2016); *«Чи поліпшаться кардинально умови кредитування населення та бізнесу, для яких **мікрокредитування** банками на взаємовигідних для обох сторін умовах вкрай важливе»* («Україна молода», 13.01.2017); *«Один наданий підприємцеві **мікрокредит** дає змогу йому утворити одне робоче місце»* («День», 10.12.2015); *«Монета також має **мікронаписи** та спеціальні зарубки на кромках»* («Дзеркало тижня», 2.11.2016).

Лексеми з компонентом **мікро-** стосуються приладів, устаткувань (*мікродрон, мікрорешітка),* одягу *(мікробікіні),* територіальних одиниць *(мікроімперія),* напр.: *«Ми послали операторську групу з **мікродронами** у Прип'ять, Чорнобиль, щоб зняти верхні плани Прип'яті»* («День», 9.12.2016); *«Ця властивість кісток була передана штучному матеріалу, який брав участь у побудові 3D **«мікрорешітки»**, сформованої з пористих трубок»* («Дзеркало тижня», 13.10.2015); *«На світлині Волочкова позує у рожевому **мікробікіні»*** («Газета по-українськи», 21.07.2015); *«У другій половині століття частина комуністичних режимів у Європі та Азії теж швиденько відійшли від початкових догм і так само перетворилися на **мікроімперії»*** («Україна молода», 7.05.2015).

Новотвори з компонентом **мікро-** в публіцистичному тексті виконують інформативну роль, адже характеризують об'єкт, предмет чи подію за розмірами, і номінативну роль, тому що називають той чи інший об'єкт, предмет або подію.

У мові сучасної преси вживають новотвори з частиною **макро-**, що разом із компонентом **мікро-** утворює антонімічну пару, напр.: *макрокатегорія*, *макронебезпека*, *макроподія, макропрогноз,* пор.: *«...чесність – це така складна **макрокатегорія**, яка є носієм багатьох інших цінностей»* («День», 22.12.2015); *«Нинішнє поширене, але від цього не менш хибне, сприйняття ситуації як «затишшя» криє в собі **макронебезпеку»*** («Час», 7.06.2016); *«Із **макроподій** скажу про Конгрес культури в межах європейської ініціативи Східного партнерства»* («День», 24.09.2015); *«За словами міністра фінансів Олександра Данилюка, блокада вплине на **макропрогноз»*** («Україна молода», 22.03.2017).

Лексичні утворення з основою **макро-** підсилюють значення, указуючи на величину сказаного та підкреслюючи масштаби явищ чи предметів. Ці слова наділені нейтральним значенням і функціонують переважно в текстах офіційного характеру.

Активно українські журналісти використовують лексеми з усіченим сегментом **кібер-**. Поділяємо думку Є.А. Карпіловської й І.Я. Мисливої-Бунько, що **кібер-** має широке значення: «те, що пов'язане з комп'ютерами, інформаційними технологіями, Інтернетом» [6, с. 72; 8, с. 81]. Найчастіше слова з інтернаціональним компонентом **кібер-** уживають у текстах суспільно-політичних і міжнародних тематик: *кіберактивність*, *кіберальянс*, *кіберармія*, *кібератака*, *кібербезпека*, *кібервійна, кібервояк, кіберзагроза*, *кіберзахист, кіберзлочинці*, *кібернапад, кібернишпорка*, *кіберполіція*, *кіберрозвідка, кібершпигунство,* напр.: *«...можна сказати, з дуже великою натяжкою, що це якась **кіберармія**, але насправді мозковий центр лише там, в 18-у центрі ФСБ, який є головним координаційним центром для подібної **кіберактивності»*** («Час», 3.02.2017); *«...анонс про гігабайти даних із поштових скринь кремлівських клерків, які мають у своєму розпорядженні активісти українського **кіберальянсу**, не є перебільшенням»* («День», 12.11.2016); *«Олександр Турчинов заявив, що за потужними **кібератаками**, які відбувались останнім часом, стоять **кіберзлочинці** з РФ»* («Український тиждень», 14.12.2016); *«Російсько-українська **кібервійна** – складова протистояння між Росією та Україною з часів розпаду СРСР, яке в 2014 році переросло у відкрите збройне протистояння – російсько-українську війну»* («Час», 12.09.2017); *«Мають розроблятися інші документи стратегічного планування у сфері забезпечення нацбезпеки, у тому числі <...> Стратегія **кібербезпеки»*** («День», 12.11.2016); *«Це стосується, до речі, і новітніх **кіберзагроз**,*

які в часи Чорнобиля для нас ще просто не існували» («День», 29.04.2016); *«Ще до американських виборів накопичувалися свідчення того, що російські* ***кібервояки*** *націлилися на Європу»* («Дзеркало тижня», 10.01.2017); *«Між підрозділом НАТО з реагування на комп'ютерні інциденти й Групою реагування на комп'ютерні надзвичайні ситуації Європейського союзу були укладені технічні домовленості з* ***кіберзахисту****»* («Україна молода», 12.02.2016); *«Ці дані ґрунтуються на тому, який був обсяг і важливість цілей* ***кібернападів****»* («Дзеркало тижня», 5.01.2017); *«А ГРУ, як кажуть американські* ***кібернишпорки****, керувала групою Fancy Bear»* («День», 3.02.2017); *«Департамент* ***кіберполіції*** *Національної поліції України повідомив про виявлення у соціальних мережах небезпечних груп»* («Дзеркало тижня», 12.02.2017); *«У середу в Москві було заарештовано за звинуваченням у зраді одного з чільних посадовців відділу московської* ***кіберрозвідки****»* («Україна молода», 3.02.2017); *«...фактично один із претендентів на пост президента закликає іншу державу-суперника до* ***кібершпигунства*** *за політиком своєї країни»* («День», 29.06.2016).

У мові друкованих засобів масової інформації немає єдиного підходу до написання слів із компонентом **кібер-**, адже їх подають через дефіс, разом або окремо. Уважаємо, що всі слова з **кібер-** слід писати разом, оскільки між частинами є підрядний зв'язок (скорочення від кібернетичний + слово).

Останнім часом у публіцистичних текстах активізоване творення слів із компонентом **євро-**. І.В. Мислива-Бунько називає його актуалізованим інтернаціональним словом-основою [8, с. 34]. Г.М. Віняр уживає термін «аброморфема» (усічена частина прикметника, приєднана до повного головного слова) [1, с. 110]; О.А. Стишов – інтернаціональне усічене слово-означення [10, с. 208]. Отже, **євро-** – це аброморфема, або аброутворення грецького походження, що співвідноситься з прикметником *європейський.* Інтернаціоналізації цього запозичення сприяли політичні й соціально-економічні процеси, що відбулися в Європі на рубежі століть і тривають донині.

Слова з компонентом **євро-** засвідчують тяглість тенденцій упродовж XXI ст. *(єврооблігація, єврооптиміст, європелети, євроринок, євроскептик, євро скептицизм)*, напр.: *«У цьому випадку під bail-in потрапили* ***єврооблігації****, випущені «Приватом»* («Дзеркало тижня», 28.01.2017); *«Поділ на правих і лівих, навіть* ***єврооптимістів*** *і* ***євроскептиків****, у сучасній Європі відходить на другий план»* («Дзеркало тижня», 18.03.2017); *«Вивозять не сировину, а готові вироби із сосни –* ***європелети****»* («Україна молода», 14.03.2017); *«Наша країна зможе отримати додатковий доступ до* ***євроринку****»* («Демократична Україна», 16.12.2016); *«Тож не дивно, що всі основні публікації О. Дугіна присвячені проблематиці російсько-турецького співробітництва через призму ідей євразійства (зростання* ***євроскептицизму****)»* («Дзеркало тижня», 12.08.2016).

На основі аналізу мовного матеріалу фіксуємо вживання синонімічних префіксоїдів **квазі-**, **псевдо-**. Вичленувавшись з іншомовних слів, вони стали словотвірними формантами та семантично зблизилися під час вираження значення несправжності й удаваності. Г.М. Віняр зауважує: «Доказом префіксального статусу морфеми грецького походження **псевдо-** і латинської за походженням морфеми **квазі-** є їхня позиційна й функціональна характеристика: вони виступають тільки в препозиції, не мають корелятів у вигляді окремих слів, тобто функціонують у мові тільки в складі слова» [1, с. 16].

Для генетично різнотипних запозичених формантів **псевдо-** та **квазі-** спільною рисою є значення фальшивості й несправжності. Мовознавці ці префіксоїди кваліфікують як абсолютні синоніми, адже у виборі форманта семантика твірних основ не відіграє важливої ролі, тому ці компоненти не мають розрізнювальної функції [10, с. 9].

У мову українських ЗМІ активно проникають іменники, що мають в основі префіксоїд **квазі-**: *квазівибори, квазідержава, квазідопомога, квазікарбованець, квазікерівник, квазіпроцедура, квазірелігія, квазіреспубліка, квазіуніверситет*, напр.: *«Занепокоєння планами курдів створити власну* ***квазідержаву*** *також висловлює Туреччина…»* («Україна молода», 18.03.2016); *«Президент України назвав такі конвої* ***квазідопомогою****»* («Сільські вісті», 17.03.2015); *«Причина: організація і проведення* ***квазівиборів*** *на Донбасі 2 листопада, що стало «грубим порушенням Мінського протоколу від 5 вересня і поставило під загрозу зриву весь мирний процес»* («Україна молода», 05.11.2014); *«Левова частка жителів західних областей у буремні 1990-ті, коли зарплатню видавали <...> мільйонами* ***квазікарбованців****, виживала завдяки переміщенню товарів через кордон»* («Урядовий кур'єр», 12.10.2016); *«…хоча юридично Кремль вважає «Новоросію» частиною України, ключові рішення її* ***квазікерівників*** *залежать від російських чиновників»* («Україна молода», 13.05.15); *«Вони шокують своїми* ***«квазіпроцедурами»*** *(як це характеризує Карасьов), але чи існує в нинішній ситуації інший вихід»* (Україна молода, 20.05.2016); *«За багато років тоталітарна держава була виснажена гонкою озброєнь за поширення за будь-яку ціну комуністичної утопії (****квазірелігії****) на всій земній кулі»* («День», 16.08.2016); *«Офіційні» джерела* ***«квазіреспубліки»*** *писали про невелику кількість смертей»* («Час», 27.02.2016); *«І гарна нагода відмежуватися від* ***квазіуніверситету****, що залишився у стінах донецьких корпусів на окупованих територіях»* («День», 11.06.2016).

Префіксоїд **квазі-** задіяний і в продукуванні прикметників: *квазігромадянський, квазірелігійний, квазіекологічний*, напр.: *«Водночас в умовах низького рівня життя виникає ризик трансформації цієї активної поведінки в* ***квазігромадянську*** *діяльність»* («Час», 8.10.2016); *«Кандидат історичних наук із Кіровограда Юрій Митрофаненко проаналізував, як сучасний російський кінематограф формує* ***квазірелігійний*** *погляд на Другу світову війну»* («День», 29.06.2016); *«Обсяг таких втрат для економіки в разі введення цих* ***квазіекологічних*** *податків на упаковку становитиме близько 7 мільярдів гривень»* («Урядовий кур'єр», 18.02.2017).

Лексеми з префіксоїдом **квазі-**, набуваючи поширення в словотворенні загальновживаної лексики, указують переважно на негативне ставлення автора до об'єкта презирства. Слова із цим запозиченим компонентом засвідчують фальшивість і уявність конкретного предмета, явища, події тощо.

У мові ЗМІ активізовано іменники з префіксоїдом **псевдо-**. О.А. Стишов пропонує поділити їх на три словотвірні типи: 1) назви осіб за характеристикою їхніх несправжніх ознак, функцій, за удаваною поведінкою; 2) номінації несправжніх явищ, процесів, дій; 3) назви на позначення несправжності ідеологій та інституцій [10, с. 173]. Н.Ф. Клименко серед новотворів із формантом **псевдо-** виокремлює назви осіб, назви ознак, назви течій у мистецтві, абстрактні поняття, дії, стани, ознаки особи [6, с. 169]. Фіксуємо назви осіб за характеристикою їхніх несправжніх ознак, функцій, за удаваною поведінкою *(псевдоафганець, псевдодруг, псевдоеліта, псевдоінтелігенція)*; назви

на означення несправжності ідеологій та інституцій (*псевдореспубліка, псевдоорган, псевдоміністерство)*, напр.: *«Українці переконаються, що крім віртуального вибору, який їм нав'язують Шустер чи інші медіа-проекти* ***псевдоеліти****, є інший»* («Голос України», 19.05.2016); *«На жаль, у свідомості мас еліта – це олігархи або якісь напомаджені творчі натури,* ***псевдоінтелігенція»*** («День», 19.05.2016); *«Окупація Донбасу стала можлива завдяки співпраці ФСБ та ГРУ з місцевими правоохоронними органами – міліцією,* ***псевдоафганцями****, десантурою, мерами-сепаратистами»* («День», 30.11.2016); *«Росія – важкий, але необхідний партнер, – втовкмачує, де тільки може,* ***псевдодруг*** *України, близький до Саркозі політик П'єр Леллюш»* («Газета по-українськи», 3.10.2016); *«Тільки уявіть, сьогодні в Донецьку функціонує 24* ***псевдоміністерства*** *й відомства, включаючи так зване міністерство закордонних справ»* («День», 26.10.2016); *«Жодні інші документи так званих «ЛНР/ДНР» чи окупаційних* ***псевдоорганів*** *влади в Криму не визнаються світовою спільнотою»* («Демократична Україна», 24.06.2016); *«Корпусну систему* ***псевдореспублік*** *остаточно замінили єдиним оперативним командуванням»* («Демократична Україна», 29.07.2016).

Новотвори з префіксоїдами **квазі-** та **псевдо-** утворюють синонімічні пари. Наприклад, іменники *псевдовибори* та *квазівибори* номінують «недійсні вибори», які проходили на території самопроголошених ЛДНР, напр.: *«...варто перенести* ***псевдовибори*** *в захоплених бойовиками та окупантами районах на невизначений період»* («Україна молода», 18.03.2016); *«А на цьому тижні одразу після проведення своїх* ***квазівиборів****, окрім артобстрілів, почали практикувати ще й запеклі штурми позицій сил АТО»* («Україна молода», 7.11.2014).

За допомогою суфіксоїдів грецького походження **-фобія** або **-фоб** творять нові лексеми. У публікаціях, у яких описано відносини України з Російською Федерацією, фіксуємо слова *галичинофобія, гомофобський, ксенофобський, русотуристофобія*, *русотуристоідентофобія*, *русофобія*, *русофоб, українофобський, юдофобія,* напр.: *«****Галичинофобія*** *й* ***українофобія*** *стали наріжним каменем в ідеологічній роботі»* («Літературна газета», 10.12.2016); *«Першою можливою версією знищення кінотеатру стала думка про* ***гомофобську*** *акцію, адже часом для підпалу було обрано демонстрацію фільму, який зачіпає тему ЛГБТ-спільноти»* («Україна молода», 31.10.2014); *«Чому в Угорщині ростуть* ***ксенофобські*** *та екстремістські настрої?»* («Високий Замок», 05. 11.2015); *«****Русофобія*** *– страх перед будь-чим російським.* ***Русотуристофобія*** *– страх зустріти російських туристів за кордоном… Бути в середовищі російських туристів – означає викликати й до себе конкретне ставлення. Але з цього народжується ще один страх, якого не уникнути нам, вихідцям із тюрми народів. Він називається* ***русотуристоідентофобія****»* («Україна молода», 11.02.2016); *«Кремль як головний* ***русофоб****»* («День», 03.07.2015); *«Такі дії ще раз свідчать про* ***українофобський*** *характер інспірованих РФ подій на Донбасі»* («Україна молода», 12.11.2014); *«Безкарність заохочує злочинців до нових, ще більш зухвалих проявів* ***українофобії****»* («Україна молода», 11.10.2016); *«…на думку відомого російського* ***українофоба****, пропутінського політолога і публіциста Єгора Холмогорова, який зараз знаходиться на окупованому Російською Федерацією Кримському півострові, там необхідно ввести повну заборону на символіку української держави»* («День», 4.05.2015); *«Через депутата* ***юдофобія*** *стала ще смердючішою»* («День», 05.02.2015). Такі новотвори переважно позначають негативні емоційні стани, наприклад, неприязнь до російських туристів.

Слова із суфіксоїдом ***-філ*** зі словотвірним значенням «великий любитель, пристрасний прихильник» у деяких текстах набувають негативної оцінки, оскільки описують любов до чогось, що засуджується суспільством, напр.: *русофільський*. Пор.: *«****Русофільський*** *дискурс митрополита Володимира з найближчого оточення владики, протоієрей Георгій Коваленко сьогодні бажають подати як «український патріотизм»* («Україна молода», 13.09.2016).

В орбіту негативно забарвлених одиниць залучено деякі лексеми із суфіксом ***-ад(а)***, що первісно не мав оцінного значення. Традиційно його використовували для позначення періоду тривання чогось. У лексемі *коаліціада*, що активно вживалась у мові газетної періодики після виборів у 2014 р., цей суфікс підкреслює тривалий, спеціально затягнутий процес формування нової коаліції: *«****Коаліціада*** *в новому парламенті обіцяє бути затяжною»* («Високий Замок», 27.10.2014). У слові *виборіада* цей суфікс позначає затягування виборів на окупованих територіях Донбасу, очевидно, із метою їх фальсифікації: *«Усі складові Донбаської «****виборіади»*** *на обличчя»* («День», 05.10.2016). Так, для позначення тривалого, інколи штучного, затягування процесу вибору спікера Верховної Ради та прем'єр-міністра, а також формування коаліції в пресі використовують лексеми типу *прем'єріада*, *спікеріада*, *коаліціада*, напр.: *«В Україні траплялися різні «****прем'єріади»****, але настільки абсурдної ситуації ще, здається, не було ніколи»* («Україна молода», 19.02.2016); *«Принаймні до вже звичних «****коаліціада»*** *та «****прем'єріада»*** *додався такий неологізм, як «недоміністропад»* («Демократична Україна», 5.02.2016); *«Виснажлива «****спікеріада»*** *тривала майже два місяці і таки завершилася обранням…»* («Україна молода», 1.03.2016).

Серед іменників із суфіксом ***-іст*** зростає кількість оказіональних відонімних дериватів зі словотвірним значенням «особа, яка виступає прибічником, послідовником когось, належить до певних рухів, об'єднань і т. ін.», утворених здебільшого від власних назв, зокрема прізвищ та імен, напр.: ***«Путініст»*** *Орбан обговорив з Порошенком необхідність збереження санкцій проти Росії»* («Дзеркало тижня», 17.03.2016).

В останні роки поширеним оказіоналізмом є *рашист*, утворений суфіксальним способом. Його твірна основа походить від англійського слова *Russia* (Росія) із додаванням суфікса ***-ист***, звідси слово *рашист* – «учасник чи прихильник політичної ідеології Російської Федерації, що ґрунтується на принципах вищого призначення російської цивілізації та підтримує концепцію «русского мира», пор.: *«Блукаючий інтернетом плакат із червоноармійцем, що обіцяє: «Перемогли фашистів – переможемо й* ***рашистів****» – це прикольно, але повертає нас до тієї ж таки радянсько-російської парадигми»* («Високий Замок», 13.05.2016); *«Крім того, почавши акцію, її учасники чогось забули про полонених. Та й про тих людей, які з певних причин залишилися на тимчасово окупованій території й чекають визволення від* ***рашистів****»* («Урядовий кур'єр», 1.03.2017). Оказіоналізм *рашист* в українських публіцистичних текстах є засобом вираження негативного емоційного стану мовця, що репрезентує відразу та зневагу до ворогів, про яких ідеться в тексті.

Особливості використання слів із префіксоїдами **псевдо-**, **квазі-**, **мікро-** і префіксом **анти-** полягають у тому, що журналісти пишуть їх окремо, інколи через дефіс чи разом, хоча укра-

їнський правопис регламентує, що всі складноскорочені слова й похідні від них, а також складноскорочені слова з частинами **квазі-**, **макро-**, **мікро-**, **псевдо-**, **супер-**, **теле-** та ін. пишуть разом [11, с. 30].

Висновки. Аналіз газетних текстів засвідчує, що емоційну оцінку забезпечує та посилює вживання засобів словотвору, зокрема активне використання іншомовних формантів. Через низку позамовних чинників у мові друкованих мас-медіа спостерігаємо активне функціонування таких слів із негативною оцінкою. Зібраний фактичний матеріал спростовує попередні здогадки про те, що зі згаданими елементами творилися переважно книжні лексеми. Функціонально-стильова динаміка лексики продовжує залишатися основною тенденцією розвитку мови в XXI ст.

Література:

1. Віняр Г.М. Творення нових іменників багатоосновними способами (на матеріалі газети «Україна молода»). Філологічні студії: науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету: зб. наук. праць. Вип. 3 / ред. Ж.В. Колоїз (відп. ред.), П.І. Білоусенко, В.П. Олексенко та ін. Кривий Ріг: Видавничий дім, 2009. С. 14–20.
2. Городенська К.Г. Префікси і префіксоїди в українській мові. Мовознавство. 1986. № 1. С. 37–41.
3. Городенська К.Г. Українське слово у вимірах сьогодення. К.: КММ, 2014. 124 с.
4. Городенська К.Г. Чи потрібні ці незвичні написання слів? Українська мова. 2010. № 3. С. 115.
5. Колоїз Ж.В. Українська оказіональна деривація. Київ: Акцент, 2007. 310 с.
6. Клименко Н.Ф., Карпіловська Є.А., Кислюк Л.П. Динамічні процеси в сучасному українському лексиконі: монографія. Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2008. 336 с.
7. Кочан І.М. Слова з компонентом кібер- у сучасній українській мові. Вісник Львівського університету. Серія філологічна. 2016. Вип. 63. С. 277–285.
8. Мислива-Бунько І.Я. Абревіатури з початковими грецькими основами в сучасній українській літературній мові (на матеріалі газет). Мова і культура: наук. журнал. Київ: Видав. дім Дмитра Бураго, 2014. Вип. 17. Т. III (171). С. 32–37.
9. Олексенко В.П. Інноваційна лексика української мови з препозитивним компонентом-грецизмом: функційно-семантичний аспект. Вісник Донецького національного університету. Сер. Б: Гуманітарні науки. 2014. Вип. 1–2. С. 183–193.
10. Стишов О.А. Українська лексика кінця XX століття (на матеріалі мови засобів масової інформації): монографія. Київ: Вид. центр КНЛУ, 2003. 388 с.
11. Український правопис / НАН України, Ін-т мовознавства ім. О.О. Потебні; Інститут української мови. Київ: Наук. думка, 2002. 240 с.

Навальная М. И. Современные тенденции образования лексики в языке украинской периодики (на примере иноязычных словообразовательных моделей)

Аннотация. В статье проанализированы лексемы с иноязычными формантами, которые активно функционируют в языке современной украинской периодики, определены основные тенденции их создания, выяснены социальные мотивации этих лексических единиц. Фактический лексический материал показал, что способы словообразования обеспечивают в языке печатных масс-медиа выразительную эмоциональную оценку, преимущественно негативную.

Ключевые слова: язык средств массовой информации, иноязычные форманты, стилистическая роль, отрицательная оценка, внеязыковые факторы.

Navalna M. Modern trends of creation of lexical items in language of Ukrainian periodicals (based on the example of foreign-language word-building patterns)

Summary. The article analyzes lexical items with foreign-language formants, which actively function in the language of modern Ukrainian periodicals; it is identified the main tendencies of their creation and learned their social motivation. Actual lexical material has shown that the means of word-building provide a clear emotional assessment, mainly negative, in the language of mass media.

Key words: language of mass media, foreign-language formants, stylistic role, negative assessment, extralinguistic factors.